

FOLKE och FRIDA

100 år - 1925-2025

Böckerna

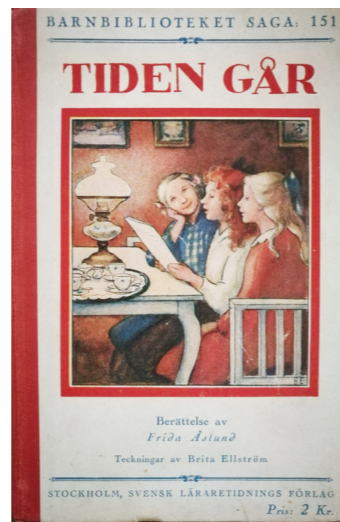
Originalutgåvor Illustrationer av A T Byberg / Britta Ellström



1925 Kapitel 1-9



1928 Kapitel 10-15



1932 Kapitel 16-22

Lättlästa bearbetningar Illustrationer av Jenny Berggren



2023 Kapitel 1



2024 Kapitel 2



2025 Kapitel 3

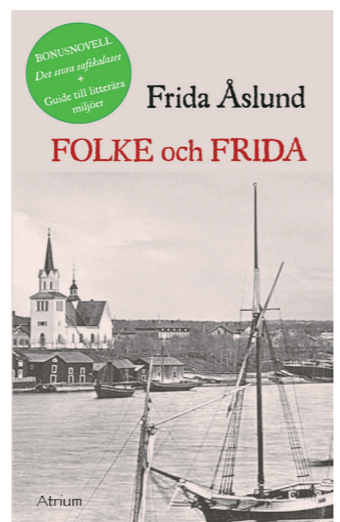
Nyutgåvor Illustrationer av Jenny Berggren



2008 Kapitel 1-12



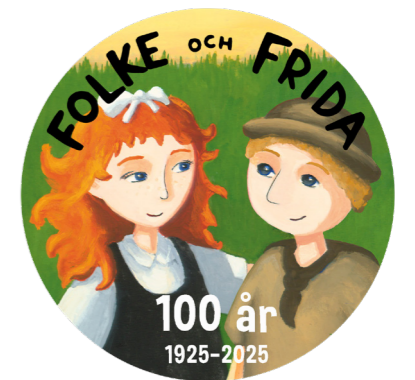
2009 Kapitel 13-22 + Handelsboden



2011 Kapitel 1-12 + Det stora saftkalaset



Folke och Frida och Frida i Per-Nils-gården gick också som följetong i Folkskolans barntidning (som numera heter Kamratposten) 1925 och 1928. Läsaren kunde klippa ut och vika ihop berättelserna till en egen bok.



Folke och Frida på riktigt

Folke och Frida har funnits på riktigt. De bodde i Umeå i slutet av 1800-talet och hette Frida Åslund och Folke Peterson-Berger. Det är Frida som skriver om deras äventyr, och det Frida berättar om i böckerna har hänt på riktigt.

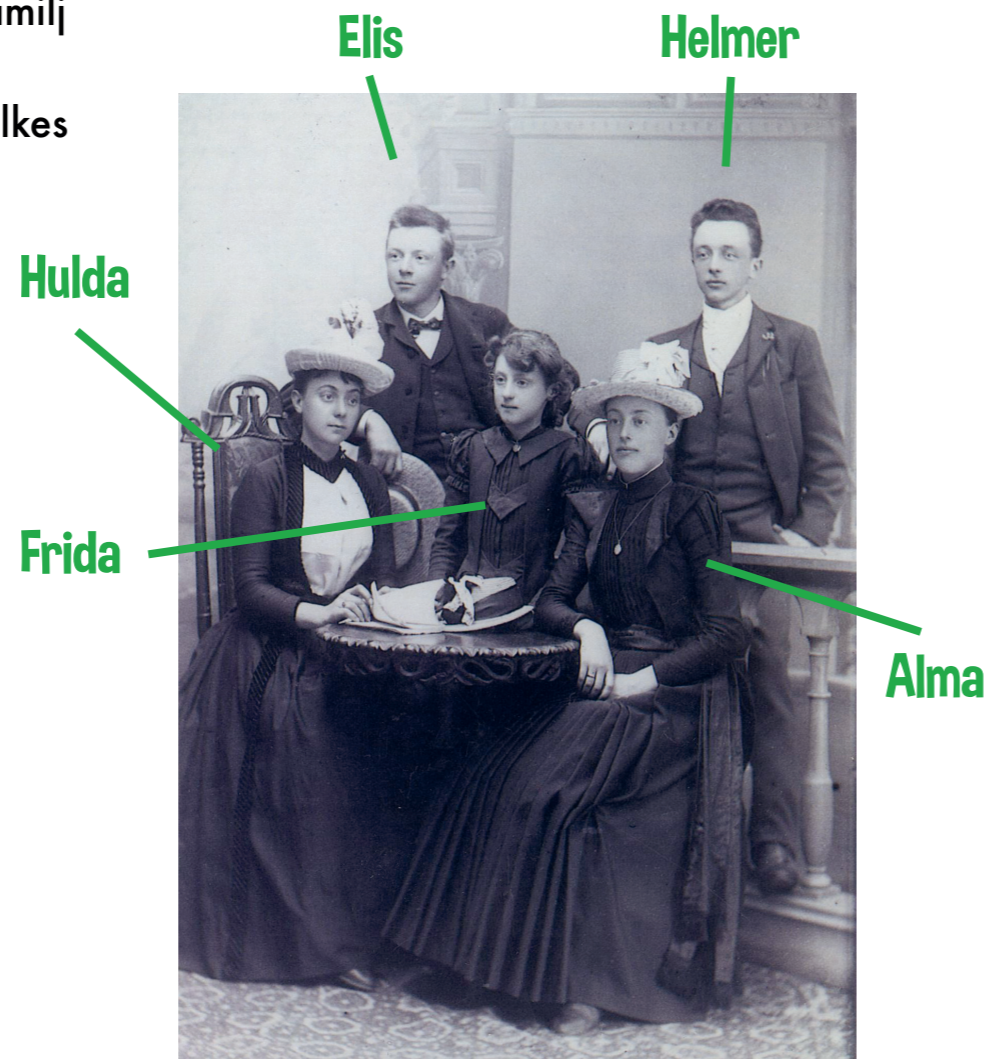
Folke och Frida bodde grannar Öst på stan i Umeå fram till att staden brann 1888. I 9-årsåldern flyttade de åt olika håll. Folke flyttade så småningom med sin familj till Stockholm, där han utbildade sig till lantmätare – samma yrke som både Folkes och Fridas pappor hade.

Frida utbildade sig till folkskollärarinna i Umeå och flyttade sedan till Horndal i Dalarna, där hon arbetade på en skola resten av sitt liv. På sin fritid skrev hon många böcker, både för barn och vuxna.



Folkes äldsta bror, Wilhelm, blev en känd kompositör, och Fridas äldsta bror, Helmer (som bytte stavning i sitt efternamn till Osslund då han reste utomlands och inte kunde använda bokstaven Å), blev en känd bildkonstnär.

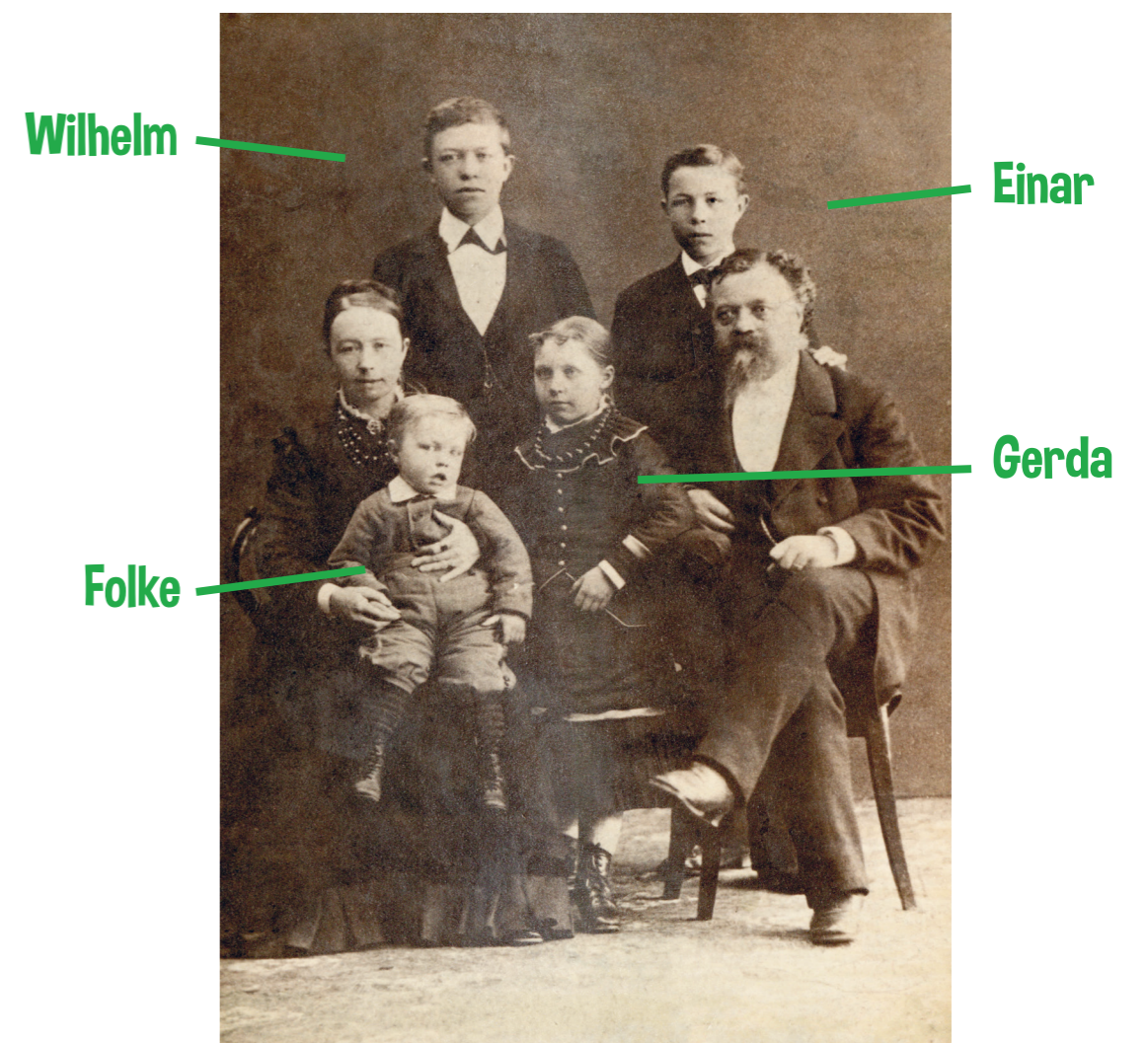
Storsyskonen



På bilden: Syskonen Åslund julen 1891
Källa: Helmer Osslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.



På bilden: Frida och storsyster Alma cirka 1884.
Fotograf: L. O. Lundmark, Umeå.
Källa: Helmer Osslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.



På bilden: Familjen Peterson-Berger 1884.
Fotograf: FM Stridberg Umeå.
Källa: Wilhelm Peterson-Bergers arkiv, Riksarkivet i Östersund.

Författaren Frida Åslund

Frida Åslund föddes i Umeå 1879. Hon blev klar med sin utbildning till folkskollärarinna 1901. Som 19-åring, 1898, fick hon sin första novell publicerad i Sundsvalls tidning. **1901**

och läraren



På bilden: Frida som färdig folkskollärarinna 1901.
Fotograf: Hanna Lundborg, Umeå.
Källa: Frida Åslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.

Frida arbetade som lärare på några olika ställen innan hon 1908 fick en tjänst på Ängsbackens skola i Horndal i Dalarna, där hon blev kvar hela livet. 1910 utkom hennes första bok, romanen *Katrina-Anna*.



På bilden: Frida Åslund håller friluftsläktion på "Vikingaskeppet" i Ängsbackens hage i Horndal.
Källa: Foto ur Avesta tidning 24 juli 1971 i Frida Åslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.

På bilden ovan ser vi Frida Åslund hålla en friluftsläktion med en av sina skolklasser i Horndal. När hon var ledig skrev hon berättelser och böcker. Hennes systerdotter har berättat att hon alltid samlade på berättelser, och kunde betala om någon kom till henne med en bra historia.

1925 gav Frida ut sina första barnböcker. Två böcker kom samma år: *Folke och Frida* och *Könnick och andra pojkar*. Men redan 1901 publicerades den första *Folke och Frida*-historien i en barntidning, och flera fristående berättelser har publicerats i tidningar både före och efter böckerna kom ut. Ingen av dessa noveller är dock med i böckerna.

Horndal blev syskonens knutpunkt, och Frida tog ofta emot både syskon och syskonbarn här.

De sista åren i livet led Frida av gulsot och vistades mycket på sjukstugor och sjukhus. Men hon fortsatte att skriva. I sin säng på Falu lasarett arbetade hon vid ett sängskrivbord. På bilden nedan ser vi henne på Falu lasarett omgiven av sjuksköterskor 1937, samma år som hon dog.



På bilden: Frida Åslund strax före sin död 1937.
Källa: Frida Åslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.

1937



Fridas familj

Fridas pappa Daniel Åslund var född i Attmar utanför Sundsvall. Han arbetade som lantmätare, men han var även målare och författare. Under pseudonymen Gök Gökson Gök skrev han humoristiska kåserier, såsom *En tokbruses memoarer*.

När Daniel flyttade till Umeå 1873 hade hans fru dött, och han var ensam med tre barn: Helmer, Hulda och Elis. I Umeå träffade han Fridas mamma, Maria Sofia Linder.

Mamma Sofia



På bilden: Maria Sofia (Alma) Linder.
Källa: Helmer Osslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.

Pappa Daniel



På bilden: Daniel Åslund
Källa: Helmer Osslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.

Fridas mamma Sofia var född utanför Umeå. Hennes far var sjökapten, och hans far var en känd kulturprofil i staden vid namn J A Linder. Han var präst men ritade också hus.

Daniel och Sofia fick två barn tillsammans, först Alma och fem år senare Frida. Både J A Linder och Fridas morfar dog innan Frida föddes, men Fridas mormor, Kaptenskan, bodde hemma hos dem.

Gök Gökson Gök



På bilden: Gruppbild i Helmers ateljé, Frida till vänster
Källa: Helmer Osslunds arkiv, Umeå universitetsbibliotek.

Frida med Helmers familj

Fridas pappa dog 1885, bara 58 år gammal. När Frida dog 1937 var hon också 58 år. Äldsta systern Hulda, som var folkskollärarinna precis som Frida, dog redan 1903.

Storasyster Alma utbildade sig till fotograf och arbetade senare som kartritare, medan bröderna Elis och Helmer blev konstnärer. Frida fick ofta hjälpa sina syskon och deras barn, både med pengar och med övernattnig i hennes hem i Horndal.

Helmer är den som idag är bäst ihågkommen av konstnärsbörderna. Idag får man betala miljoner för att köpa hans tavlor, men när han levde hade han svårt att få dem sålda.



Berättelserna

Berättelserna om Folke och Frida utspelar sig i den norrländska småstaden Umeå åren 1885-1894, då Frida är mellan 6 och 15 år.

Frida bor i det sista huset Öst på stan, och i huset bredvid bor Folke. Gårdarna skiljs åt av ett staket, och över staketet har familjerna ställt en stätta (en typ av stege) för att barnen lätt ska kunna springa över till varandra.

Fridas hus



Både Frida och Folke är yngst i sina familjer, deras äldsta bröder tar studenten när barnen är 6 år. En viktig del av Fridas familj är också Jungfru Maria, en piga som arbetade i Fridas hushåll.

Illustrationer av Jenny Berggren ur *Den långa natten*



Stätta

Ångbåten Västerbotten

Umeå var på denna tid en liten stad med ca 3000 invånare. 1888 drabbades staden av en stor stadsbrand (samma dag som den större staden Sundsvall), då 2500 personer förlorade sina hem, och Frida beskriver livet i staden före och efter branden.

Umeå efter branden 1888

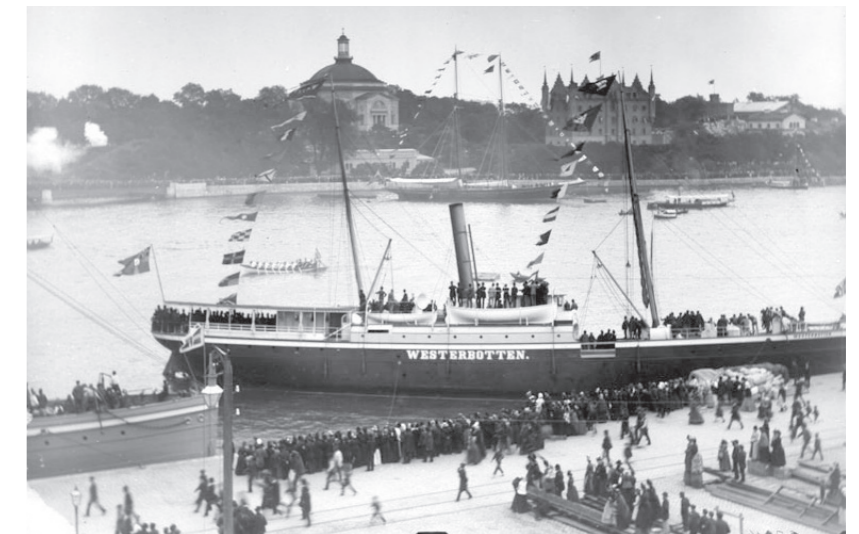


Källa: Västerbottens museum

Frida berättar om händelser och miljöer från sin barndom. Det mesta är sant, men här och där kryddar hon på lite extra.

Julafton 1887 brann Umeå stads kyrka, en upplevelse som Frida ägnar ett helt kapitel åt i boken. I ett brev till brodern Helmer framgår

det hur berättelsen skiljer sig från verkligheten: Frida smög aldrig ut och såg branden på nära håll, utan stannade egentligen kvar hos morbror Theodor och såg allt från hans fönster.



På bilden: Båten Westerbotten i Stockholm 1888.
Fotograf: Carl Curman.
Källa: Stads museet i Stockholm.

Andra berättelser som vi har mer bakgrundsfakta om är berättelsen när barnen rymmer med ångbåten Västerbotten. När Folke var i 90-årsåldern berättade han för tidningen att denna berättelse var helt sann.

Fridas systerdotter har också berättat att brevet som Frida skriver till kungen när han besöker Umeå efter branden också skrevs i verkligheten.

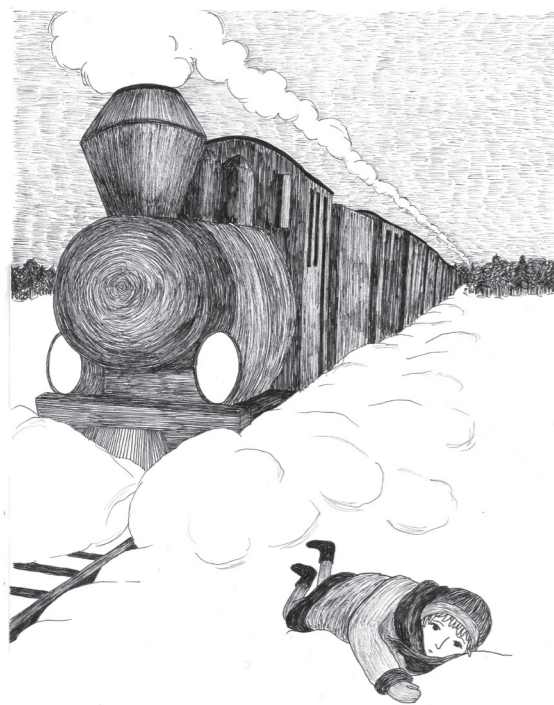
Efter stadsbranden skiljs barnen åt, då de flyttar åt olika håll, och berättelserna efter branden handlar bara om Frida.



Sverige på 1880-talet

Sverige på 1880-talet var väldigt annorlunda jämfört med idag. På gatorna fanns inga bilar. Både saker och människor färdades med häst och vagn. Vilde man åka längre tog man ångbåten. Från Umeå till Stockholm tog det cirka 3 dagar med båt.

På vissa ställen fanns järnväg på 1880-talet, men till Umeå kom järnvägen först på 1890-talet. Frida beskriver i *Fridas nya värld/Tiden* går hur rädd hon blev när hon såg tåget för första gången på stationen i Vännäs.

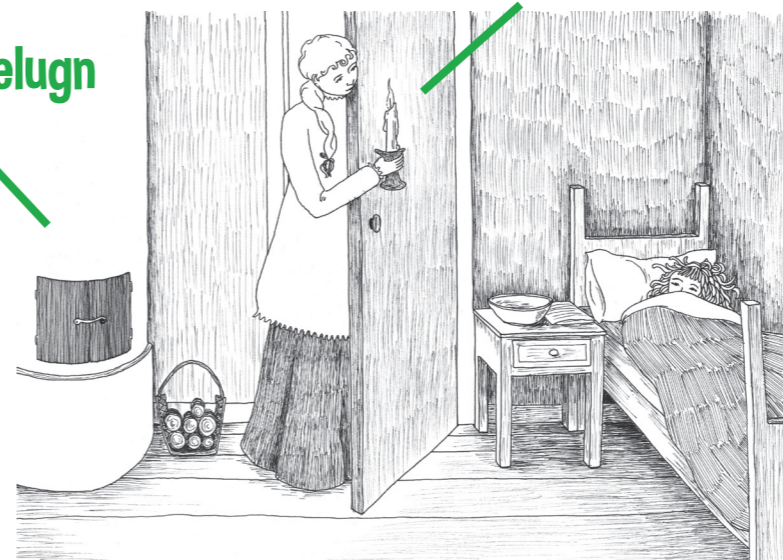


Umeå var en av de första städerna i Sverige som fick elektrisk gatubelysning. Det skedde 1892, då Frida var 13 år.

Illustrationer av Jenny Berggren ur *Folke och Frida* och *Fridas nya värld*

Men i hemmen dröjde det längre innan man fick el. Många rum var istället försedda med kakelugn som man eldade i för att få värme inomhus, och även spisplattorna värmdes upp genom att man eldade under dem. För att få belysning inomhus använde man sig av fotogenlampor eller talgljus.

Kakelugn

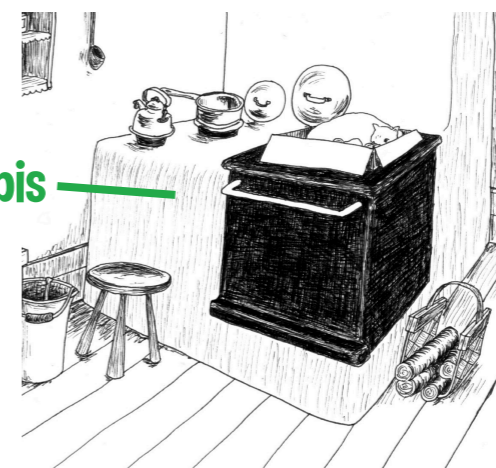


Talgljus

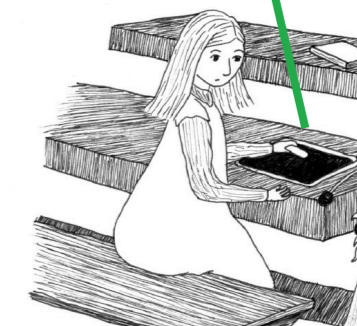
Flyttlass med häst och vagn



Köksspis



Griffeltavla



Kattungarna tycker det är skönt med eftervärmen på spisen.

